

[K] **DE PIJNLIJKE ABSURDITEIT VAN HET BESTAAN.
TWINTIG JAAR THEATERGROEP CARVER**

Elke voorkant heeft een achterkant. Er is een kroeg vóór sluitingstijd en er is er een, een hele andere, na sluitingstijd. Er is een hal waar van alles verramsjt wordt, maar voordat de tent opengaat, is er ook personeel dat alle treurigheid op z'n plek moet zetten. Er is een restaurant waar zwiingend geserveerd wordt, maar er is ook de hectiek van een keuken waar de gerechten in een hoog tempo en bepaald niet altijd liefdevol worden bereid. En wat gebeurt er allemaal achter de muren van het verzorgingstehuis? Of in het hoofd van de huistiran? Of achter de verbaasde kraalooogjes van een muis? De Nederlandse theatergroep Carver maakt theater over de keerzijde van het leven, over dat wat we gewoonlijk niet zien of niet willen zien, over droevige oorden, verborgen agenda's en onderhuidse spanningen. En dat al twintig jaar lang.

In 1989 werd de Amsterdamse theatergroep Carver opgericht, kort na de opheffing van het inmiddels legendarische gezelschap Carroussel. Acteurs met

een mimeachtergrond die eerder bij Carroussel hadden gespeeld, gingen samen met actrice Beppie Melissen een voorstelling maken, geïnspireerd op de verhalen van de Amerikaan Raymond Carver (1938-1988), de grootmeester van het *dirty realism*. Aan deze auteur, onder meer bekend van de verhalenbundel *Will You Please Be Quiet, Please?* (1976), ontleende de groep meteen zijn naam, en eigenlijk is er in alle voorstellingen een zekere verbondenheid gebleven met de schrijver die in zijn kleine oeuvre niet minder gebiologeerd was door de zelfkant van het bestaan.

De doorbraak naar theaterminnend Nederland bereikte Carver in 1991 met *Café Lehmitz*, een voorstelling gebaseerd op een fotoboek dat de Zweedse fotograaf Anders Petersen samenstelde van het leven in het gelijknamige Hamburgse havencafé, een trefpunt voor harde drinkers, prostituees, travestieten en ander schimmig volk. Naast Beppie Melissen en Leny Breederveld was er een opvallende rol voor René van 't Hof, die jarenlang een karakteristieke bijdrage zou leveren aan het portfolio van Carver. De leptosome gestalte van Jim van der Woude

Theatergroep Carver, *Café Lehmitz*, 1990.

Theatergroep Carver, *Wankel evenwicht*, 2007, Foto Ben van Duin.

completeerde het tableau, terwijl voor het decor (Gerrit Timmers) en de regie (Mirjam Koen) de samenwerking werd gezocht met het Rotterdamse Onafhankelijk Toneel. *Café Lehmitz* was pijnlijk en hilarisch tegelijk, werd omarmd door pers en publiek en is altijd een ijkpunt gebleven voor de kwaliteit van de volgende Carver-producties.

Die kwaliteit was in het algemeen hoog, zoals ook blijkt uit alle prijzen die de groep in de loop der jaren in de wacht wist te slepen. In 1991 de Mimeprijs van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties voor *Café Lehmitz*, in 2007 de Gouden Mus van het zomerfestival De Parade voor de voorstelling *TUCHT*, in 2008 een nominatie voor de Gouden Notekraker voor Toneel. In datzelfde jaar ontving Beppie Melissen de Mary Dresselhuys Prijs: de jury prees de inzet en de volharding waarmee “de moeder van Carver” haar geesteskind “heeft geïnspireerd en hopelijk blijft inspireren”. In 2009

tot slot ontving Ton Kas de VSCD Mimeprijs voor zijn rol in *Brigadier Fub of het eeuwig menselijke*.

Het Carver-collectief groeide allengs uit tot voorloper van wat men later wel de “nieuwe mime” is gaan noemen — elders las ik ook het woord “praatmime”. Varianten van het genre komen we, behalve bij een aantal individuele theatermakers, ook tegen bij groepen als Nieuw West, Bambie en Golden Palace. Kenmerkend zijn een minimale hoeveelheid tekst, een sterk accent op visuele aspecten, uitgekende bewegingspatronen en een optimale fysieke beheersing. Aan dat concept is Carver in feite altijd trouw gebleven, op een enkele uitzondering na. Zo nam de groep in het seizoen 2006-2007 een bestaande klassieker als uitgangspunt: *Wankel evenwicht* (*A Delicate Balance*, 1966) van Edward Albee, met gastrollen voor onder meer Marlies Heuer (oud-collega uit de Carrousel-periode), Joke Tjalsma en Paul R. Kooij.

Opnieuw werd de samenwerking gezocht met het Onafhankelijk Toneel: voor het decor en de regie tekenden wederom Gerrit Timmers en Mirjam Koen. Ondanks de individuele kwaliteiten van de acteurs en de onbeschermdere regie was in mijn beleving deze productie zowel een sympathieke als excentrieke misser in het imposante Carver-curriculum. Het absurdisme van Albee is duidelijk van een andere orde dan dat van Carver, waardoor de voorstelling als het ware rustte op twee pijlers van verschillende lengte en samenstelling. Natuurlijk heeft het ook te maken met verwachtingen: de Carver-fan wil nu eenmaal iets anders zien dan een knap geschreven toneelstuk waarin de beklemming het uiteindelijk wint van de lach.

Twee jaar vóór *Wankel evenwicht*, meteen na de productie *Zuur* (2004), geregisseerd door Gerardjan Rijnders en met een opvallende gastrol voor de in 2006 overleden Joop Admiraal, zegden Leny Breederveld en René van 't Hof het gezelschap vaarwel. Breederveld, die dit seizoen haar individuele klasse nog eens bewijst in *Happy Days* van Samuel Beckett, zegt daarover: "Ik ben weggegaan omdat het genoeg was. Ik had behoefte aan nieuwe ingangen, andersoortige stukken en nieuwe mensen. [...] We kregen een soort vaste rolverdeling. Niet alleen op toneel, maar ook persoonlijk. Dat doorbreek je niet als je bij elkaar blijft. Ik ben blij dat ik ben weggegaan." (*TM/TIN*, jrg. 12, nr. 6, september 2008)

Ondanks die adering besloot Beppie Melissen in haar eentje de onderneming voort te zetten en per productie nieuwe acteurs en medewerkers aan te trekken. Het aanvankelijke gevolg was een negatief advies in de Cultuurnota 2005-2008, maar na een verweer van de kant van Carver werd de subsidie gecontinueerd en ook voor de periode 2009-2012 volgde een positieve beoordeling, zij het met een kleine kanttekening tot slot: "Carver heeft in de afgelopen periode bewezen in een vernieuwde samenstelling, met Beppie Melissen als artistiek leider, de authenticiteit en zeggingskracht van de groep te kunnen waarborgen. De producties vormen een vaste maar enigszins voorspelbare waarde binnen het bestaande aanbod. De artistieke ontwikkeling behoeft extra aandacht."

Voorspelbaarheid en gebrek aan artistieke ontwikkeling zijn de punten van kritiek, en dat terwijl Carver juist in de afgelopen jaren vaker dan

voorheen verraste met iets nieuws. Het werken met nieuwe acteurs (van wie overigens Joke Tjalsma inmiddels tot de vaste kern lijkt te behoren), met een jongere generatie theatermakers onder de naam Carver Special Edition en het creëren van speciale producties voor de zomerfestivals getuigen immers van afdoende ambitie tot artistieke ontwikkeling.

Voor de recentste productie, *Brigadier Fub of het eeuwige menselijke* (2009), werkte Carver nauw samen met Gertjan van Leeuwen, beter bekend als de cartoonist Gumbah. Het was te voorzien dat dit huwelijk tot de hoogste graad van absurde humor zou leiden, en dat was dan ook inderdaad het geval. Waarmee overigens niet is gezegd dat Carver zichzelf hier overtrof. Juist de onnadrukkelijke gesticulatie, het 'langs-de-neus-weg'-gepraat, het ingehouden venijn maken de Carver-voorstellingen zo uniek, maar *Brigadier Fub* gaat aan die nuance voorbij en verheft de humor tot een doel dat in elke handeling en elke dialoog nagestreefd moet worden. En dat anderhalf uur lang levert uiteindelijk geen toptheater op.

Voor het najaar van 2010 staan twee producties aangekondigd, een in het kader van Carver Special Edition en een productie rond het thema alcoholverslaving onder de titel *Steeds meer mensen vieren hun verjaardag niet*, met naast Beppie Melissen de acteurs Paul R. Kooij, Raymonde de Kuyper en Joke Tjalsma. In afwachting daarvan kunnen de fans herinneringen ophalen aan de hand van het *Plakboek 20 jaar Carver*, een fraai herinneringsalbum met weinig tekst, maar veel foto's, illustraties, krantenknipsels, briefjes en collages. Een beetje *incrowd*, meer voor het vermaak dan voor de geschiedschrijving, en dus helemaal in de stijl van een groep die zowel de absurditeit als de vergankelijkheid van het leven ten volle doorgrondt en die daar in een prachtig oeuvre getuigenis van aflegt.

JOS NIJHOF

Mieke Struik (sam.), *Plakboek 20 jaar Carver*, International Theatre & Film, Books, Amsterdam, 2009, 180 p.

Zie www.theatergroepcarver.nl en www.viarudolphi.nl.